

LYGIOS GALIMYBĖS, PAJAMŲ APSAUGA IR SKURDO ŠVELNINIMAS LIETUVOS SOCIALINĖJE POLITIKOJE: TESTUOTI, VAKCINUOTI, GYDYTI

Romas Lazutka

Vilniaus universitetas, romas.lazutka@fsf.vu.lt

Pranešime apžvelgiamas Lietuvos socialinės politikos dešimtmetis po 2009 m. krizės ir bandoma nubrėžti gaires popandeminiam laikotarpiui. Socialinė politika analizuojama trimis pagrindiniais aspektais: kokių mastu ji mažina socialinių sluoksnių nelygias galimybes, apsaugo gyventojų pajamas nuo socialinių rizikų ir suteikia minimalių pajamų garantijas.

Pastarieji 10 metų Lietuvoje primena XX a. 6-7 dešimtmečius Vakarų Europoje, kurie pavadinti Gerovės valstybės aukso amžiumi. Tuomet Marshall planas pokarinėje Europoje, dabar Lietuvos pramonės eksportas į turtingų šalių rinkas ir ES finansinė parama reikšmingai sustiprino ūkį ir pagerino gyventojų materialinę padėtį. Nuo 2010 m. lietuvių algos ir bendros namų ūkių pajamos padvigubėjo, kai kainos išaugo tik 20 proc.

Tačiau kodėl skurdas vis tiek pat išplitęs, kodėl pajamos netapo geriau apsaugotos, kai gyventojai susiduria su socialinėmis rizikomis? Galbūt lemia dažnai minimas lygių galimybių prioritetą prieš rezultatų lygybę, kurios link vestų didesnis vertikalus pajamų perskirstymas ir kurio vis dar vengiama? Vidutiniškai per mėnesį šalies vieno suaugusio gyventojų skiriamos lėšos socialinei pašalpai tėra 2,3 euro. Tokią sumą gal ir būtų galima vertinti adekvačia privačia auka elgetai gatvėje, tačiau ne nacionalinei minimalių pajamų garantijų sistemai.

Tuo tarpu, nors ir patrauklesne atrodanti, skirtingų socialinių sluoksnių galimybių lygybė net tiriama mažai. Žinome, kad lietuvių galimybė gyventi penkiais metais trumpesnė nei vidutinio ES gyventojų, tačiau nežinome tos galimybės skirtumų šalies viduje tarp socialinių grupių.

O tai, ką žinome, šokiruoja - žemiausio socialinio-ekonominio penktadalio gyventojų vaikai į Vilniaus universitetą patenka beveik 8 kartus rečiau nei aukščiausio. O pasiturinčiųjų studijos valstybės lėšomis finansuojamos penkis kartus dažniau nei nepasiturinčiųjų.

Pranešime apžvelgiamos socialinės politikos spragos suponuoja treją uždavinį jos tobulinimo kelyje: išsamiau tirti socialinių grupių lygių galimybių pažeidimus, tobulinti socialinių išmokų derinimo prie augančios ekonomikos mechanizmus ir švelninti pajamų skurdą. Tas uždavinys dera su pandemijos kontrolės rekomendacija: testuoti, vakcinuoti, gydyti. Socialinei gerovei pandemijos poveikis kol kas nebuvo pražūtingas, tačiau tikėtina, kad didžiosios grėsmės dar ateityje. Infliacijos ir valdžios biudžeto deficito rodikliai Lietuvoje vieni didžiausių Euro zonoje. Šoktelėjusi infliacija grasina socialinių išmokų erozija, o iškilus poreikiui greičiau konsoliduoti biudžetą, net nusistovėjusių socialinių išlaidų išsaugojimas gali tapti iššūkiu. Pranešimas užbaigiamas įžvalgomis apie tai, ar vis dar turime potencialo gerovės valstybės plėtrai?

Raktiniai žodžiai: socialinė politika, lygios galimybės, pajamų apsauga.